

Верховний
Суд

Касаційний господарський суд

Правові висновки судової палати для розгляду справ
про банкрутство КГС ВС

Правові висновки судової палати для розгляду справ про банкрутство (далі – судова палата)

У тексті зазначено скорочену назву Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» – Закон про банкрутство

Узгодження практики застосування норми права

Щодо застосування положень частини п'ятої статті 44 Закону про банкрутство (в редакції від 22.12.2011) при вирішенні питання щодо обрання способів реалізації майна в ліквідаційній процедурі у разі неможливості його реалізації на попередніх аукціонах (першому, повторному) цілісним майновим комплексом

- **позиція судової палати:**

На розсуд ліквідатора відноситься обрання подальших способів продажу майна (проводити повторний, другий повторний продаж майна у складі цілісного майнового комплексу, а далі перейти до продажу майна з першого, повторного та другого аукціонів з продажу майна окремими лотами чи одразу перейти до продажу майна окремими лотами). Отже, ліквідатор може продовжити продаж майна цілісним майновим комплексом із застосуванням продажу з першого та другого повторного аукціонів відповідно до статті 66 Закону про банкрутство, якщо дійде висновку, що такий продаж дозволить йому отримати найвищу ціну, або перейти до продажу майна частинами (лотами), якщо така реалізація буде обґрунтована можливістю отримання сумарно вищої ціни за ліквідаційні активи боржника, допоможе прискорити хід ліквідаційної процедури, строки якої обмежено законодавцем до 1 року, та буде більш ефективною щодо відновлення бізнесу майбутніми власниками.

Законодавець не зобов'язує ліквідатора здійснювати експертну оцінку всіх активів боржника, він має право на власний розсуд визначити початкову вартість майна, яке виставляється на аукціон (за винятком продажу майна цілісним майновим комплексом вперше та майна державних підприємств), або така оцінка може проводитися експертним шляхом за ініціативою учасника провадження у справі та за його рахунок (стаття 43 Закону про банкрутство). У разі обрання способу продажу активів боржника частинами ліквідатору належить вжити заходів щодо погодження з комітетом кредиторів відповідно до частини 8 статті 26 Закону про банкрутство складу таких частин (лотів).

Отже, у випадку обрання ліквідатором способу реалізації майна боржника на повторному та другому повторному аукціонах цілісним майновим комплексом такі дії ліквідатора, за відсутності порушення інших норм процедури продажу згідно з розділами III, IV Закону про банкрутство, не можуть бути самостійною підставою для визнання недійсними результатів аукціону.

Узгодження практики застосування норми права

Про вирішення спорів щодо зняття арештів та заборон, накладених на майно боржника (у процедурі банкрутства – ліквідації) судами під час здійснення кримінального та/чи цивільного провадження

- позиція судової палати:

З дня прийняття господарським судом постанови про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури скасовується арешт, накладений на майно боржника, чи інші обмеження щодо розпорядження майном такого боржника, **за винятком арештів** чи інших обмежень щодо розпорядження майном такого боржника, **накладених судовими органами для захисту суспільних відносин у публічній сфері**.

Накладення арештів на майно боржника чи інших обмежень щодо розпорядження майном боржника, визнаного банкрутом, для забезпечення приватноправових інтересів третіх осіб має тягнути за собою скасування таких арештів чи інших обмежень щодо розпорядження майном боржника.

Господарський суд, у провадженні якого перебуває справа про банкрутство, наділений процесуальними повноваженнями скасовувати арешт або інші обмеження щодо розпорядження майном боржника, накладені судами інших юрисдикцій, для забезпечення приватноправових інтересів третіх осіб.

- **постанова від 16.10.2018 у справі № Б-50/112-09 <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78749896>**

Узгодження практики застосування норми права

Щодо визначення розміру грошових вимог кредитора у результаті встановлення рішенням суду заборгованості у доларах США за кредитним договором

- позиція судової палати:

Системний аналіз положень статей 1, 2, 23 Закону про банкрутство (в редакції від 22.12.2011) дає підстави для висновку, що у разі коли зобов'язання боржника визначені в іноземній валюті, склад і розмір грошових вимог кредиторів визначаються в національній валюті за курсом такої валюти, встановленим Національним банком України на дату подання кредитором заяви з грошовими вимогами до боржника.

- постанова від 16.10.2018 у справі № 902/1151/15 <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78626281>

Узгодження практики застосування норми права

Щодо розгляду спору про визнання недійсними результатів аукціону поза межами справи про банкрутство, провадження у якій було припинено через відсутність правових підстав для її відкриття

- позиція судової палати:

Наслідком встановлення судом відсутності правових підстав для порушення справи про банкрутство є висновок про неправомірність інших механізмів процедур у справі про банкрутство, зокрема ліквідаційної процедури, складовою частиною якої є проведення аукціону з реалізації майна боржника. При цьому припинення провадження у справі про банкрутство виключає у цьому випадку розгляд спору про визнання недійсним аукціону в межах відповідної справи про банкрутство, а його розгляд в позовному провадженні не суперечить нормам матеріального та процесуального права.

- **постанова від 17.10.2018 у справі № 904/8745/15 <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78807923>**

Узгодження практики застосування норми права

Про застосування принципу правової визначеності в контексті можливого внесення до реєстру вимог кредиторів на стадії ліквідаційної процедури змін щодо вимог, які ґрунтуються на забезпечувальних зобов'язаннях боржника, дійсних на стадії його ліквідаційної процедури

- **позиція судової палати:**

У попередньому засіданні на стадії розпорядження майном боржника було відмовлено у визнанні грошових вимог ПАТ "Дельта Банк" за основним зобов'язанням (кредитними договорами) як конкурсної заборгованості (застосовано позовну давність як інститут цивільного права, яка сплинула до моменту порушення провадження у справі про банкрутство, що унеможлиблює зупинення її перебігу відповідно до частини третьої статті 19 Закону про банкрутство, та відмовлено у зв'язку з цим у захисті майнових прав шляхом визнання грошових вимог ПАТ "Дельта Банк" у справі про банкрутство на стадії розпорядження майном).

Повторний розгляд кредиторських вимог у ліквідаційній процедурі, які вже були розглянуті та відхилені місцевим господарським судом у процедурі розпорядження майном за аналогічних підстав, якими є неналежне виконання боржником взятих на себе зобов'язань за кредитними договорами, є порушенням порядку перегляду судового рішення у вигляді ухвали попереднього засідання, визначеного абзацом сьомого частини другої статті 25 Закону про банкрутство.

Тож є правильними висновки апеляційного суду в цій справі про відмову у визнанні вимог ПАТ "Дельта Банк" як забезпечених заставою (іпотекою) майна боржника, оскільки спірні грошові вимоги пред'явлено банком до боржника з тих самих підстав, що і кредиторські вимоги, які було розглянуто місцевим судом у попередньому судовому засіданні на стадії розпорядження майном боржника, та щодо відхилення таких вимог винесено судові рішення – ухвалу від 01.12.2015.

- **постанова від 12.02.2019 у справі № 917/950/14 <http://reyestr.court.gov.ua/Review/80685153>**

Узгодження практики застосування норми права

Щодо можливості розгляду спору про визнання недійсними результатів аукціону з продажу майна банкрута у випадку, коли провадження у справі про банкрутство припинено без збереження боржника як юридичної особи

- **позиція судової палати:**

У разі припинення провадження у справі про банкрутство повним завершенням усіх процедур, затвердженням звіту ліквідатора та ліквідаційного балансу банкрута, припиненням боржника як юридичної особи (суб'єкта господарювання) всі процедурні інструменти, можливість застосування яких передбачена Законом про банкрутство (в редакції від 22.12.2011), є вичерпаними, а грошові та інші зобов'язання боржника мають вважатися врегульованими.

Належним способом захисту прав та законних інтересів особи, яка не була учасником провадження у справі про банкрутство, але вважає, що їх було порушено під час провадження у справі про банкрутство, у разі її припинення за результатами завершення повного циклу процедур, є апеляційне, касаційне оскарження або перегляд за нововиявленими обставинами процесуального рішення із затвердження ліквідаційного звіту та ліквідаційного балансу банкрута і, як наслідок, припинення боржника та провадження у справі.

- **постанова від 25.02.2019 у справі № 906/864/17 <http://reyestr.court.gov.ua/Review/80753914>**

Узгодження практики застосування норми права

Щодо правової природи податкового боргу, нарахованого боржнику в період після визнання його банкрутом, та введення стосовно нього ліквідаційної процедури у справі про банкрутство

- **позиція судової палати:**

Подання боржником, щодо якого введено ліквідаційну процедуру, декларацій до контролюючого органу не є підставою виникнення у такого боржника зобов'язання сплатити податки і збори (обов'язкові платежі), термін сплати яких настав у період після прийняття постанови про визнання боржника банкрутом.

Боржник у справі про банкрутство, щодо якого ухвалене рішення про визнання його банкрутом, на підставі положень статті 38 Закону про банкрутство (в редакції від 22.12.2011) має право на легітимне очікування, що його буде звільнено від податкового обов'язку сплатити податки і збори (обов'язкові платежі), термін сплати яких настав у період після прийняття постанови про визнання боржника банкрутом.

Звільнення від податкового обов'язку щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів), термін сплати яких настав у період після прийняття постанови про визнання боржника банкрутом, передбачено законом (частина перша статті 38 Закону про банкрутство). Таке звільнення зумовлює раціональне сподівання боржника на те, що після встановлення його неплатоспроможності у нього не виникає додаткових зобов'язань.

- **постанова від 12.03.2019 у справі № 910/14827/16 <http://reyestr.court.gov.ua/Review/80684968>**

- **окрема думка судді КГС ВС Катеринчук Л. Й.** – не погодилася з висновками касаційного суду в цій постанові про наявність підстав для захисту "легітимного інтересу боржника", посилаючись на принцип верховенства права, який полягає у несплаті боржником податку за землю та податку на нерухомість, відмінну від земельної ділянки, за майно, яким боржник володів у ліквідаційній процедурі, виходячи із системного аналізу норм Податкового кодексу України та обов'язку юридичної особи сплачувати податки згідно зі статтею 67 Конституції України, яка є нормою прямої дії та підтверджує "нелегітимність інтересів" боржника в ухилянні від виконання податкових зобов'язань, їх невідповідність суспільному інтересу та дискримінаційність щодо інших цивільних зобов'язань боржника, які визнаються боржником та виконуються в ліквідаційній процедурі.

Узгодження практики застосування норми права

Щодо витребування майна з чужого незаконного володіння та визнання права власності на нього у межах справи про банкрутство

- позиція судової палати:

Здійснення ліквідатором – арбітражним керуючим розпорядження майном не у спосіб та не у межах повноважень, передбачених Законом про банкрутство (в редакції від 14.05.1992) (проведення аукціону з порушенням вимог цього Закону), не є вираженням волі власника майна (банкрута) на вибуття такого майна з його володіння, що дає підстави для повернення майна володільцю шляхом його витребування у відповідачів як добросовісних набувачів у порядку частини першої статті 388 ЦК України.

- **постанова від 23.04.2019 у справі № Б-19/207-09** <http://reyestr.court.gov.ua/Review/82599556>

- **окрема думка суддів КГС ВС Погребняка В. Я., Ткаченко Н. Г.** – статті 47-48 Закону про банкрутство (в редакції від 14.05.1992) передбачають спрощений порядок провадження у справі про банкрутство суб'єкта підприємницької діяльності – громадянина, який застосовується під час ліквідації банкрута без застосування процедур розпорядження майном та санації.

Тобто, звертаючись до суду із заявою про порушення провадження у справі за визначеною процедурою, боржник, вочевидь, усвідомлює настання певних негативних наслідків, зокрема продаж його майна з метою задоволення вимог кредиторів.

Узгодження практики застосування норми права

Щодо компетентності зборів кредиторів та комітету кредиторів у прийнятті рішення щодо переходу до наступної судової процедури банкрутства

- позиція судової палати:

Законодавець визначив процедуру прийняття рішення про введення ліквідаційної процедури та звернення до місцевого господарського суду з відповідним клопотанням. Згідно з цією процедурою рішення про введення наступної процедури за розпорядженням майна приймається зборами кредиторів (на підставі звіту розпорядника майна та аналізу фінансово-господарської діяльності боржника), а повноваження на звернення до місцевого господарського суду з відповідним клопотанням належить комітету кредиторів як представницькому органу.

Збори кредиторів є органом, у прийнятті рішень якого беруть участь безпосередньо всі кредитори. Тобто воля кредиторів реалізується безпосередньо, а не через утворений зборами кредиторів орган – комітет кредиторів, якому делеговані повноваження представляти інтереси кредиторів під час провадження у справі про банкрутство.

- постанова від 14.05.2019 у справі № 914/2618/16 <http://reyestr.court.gov.ua/Review/82401764>

Узгодження практики застосування норми права

Щодо затвердження господарським судом ліквідаційного балансу в разі його невідповідності чинним стандартам бухгалтерського обліку

- позиція судової палати:

Після завершення ліквідаційної процедури ліквідатор подає звіт ліквідатора та ліквідаційний баланс боржника. Ліквідатор, складаючи ліквідаційний баланс, зобов'язаний внести до нього відомості щодо наявності чи відсутності майна банкрута після проведення усіх розрахунків з кредиторами, за винятком розрахунків з учасниками-власниками підприємства-банкрута, відповідно до Закону про банкрутство (в редакції від 22.12.2011). При цьому форма та зміст ліквідаційного балансу банкрута у справах про банкрутство не повинна в обов'язковому порядку відповідати вимогам Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності", затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73, норми якого застосовуються до фінансової звітності і консолідованої фінансової звітності юридичних осіб усіх форм власності (крім банків та бюджетних установ), які зобов'язані подавати фінансову звітність згідно із законодавством, оскільки Закон про банкрутство цього не вимагає.

Затвердження господарським судом звіту ліквідатора та ліквідаційного балансу – це заключний етап процедури ліквідації, який є підставою для припинення провадження у справі про банкрутство, тому суд, затверджуючи звіт ліквідатора та ліквідаційний баланс і закриваючи провадження у справі, зобов'язаний з'ясувати, чи вжив ліквідатор боржника всіх передбачених законом заходів щодо здійснення ліквідаційної процедури.

- **постанова від 20.06.2019 у справі № 921/609/15-г/10** <http://reyestr.court.gov.ua/Review/83872998>

Узгодження практики застосування норми права

Щодо можливості оскарження в апеляційному та касаційному порядку ухвали суду першої інстанції про затвердження реєстру вимог кредиторів, постановленої на підставі даних, відображених в індивідуальних ухвалях про розгляд вимог кредиторів

- **позиція судової палати:**

За результатами попереднього засідання розгляд вимог кредиторів може відобразитися як в індивідуальній ухвалі, винесеній у результаті безпосереднього судового розгляду кредиторської вимоги, так і в ухвалі, винесеній судом за підсумком розгляду всіх кредиторських вимог у порядку, визначеному статтею 25 Закону про банкрутство (в редакції від 22.12.2011). Тому оскарження в апеляційному та касаційному порядку кредиторської вимоги, розглянутої судом у попередньому засіданні та відображеної в двох процесуальних рішеннях, повинно здійснюватися з урахуванням одного предмета оскарження.

Мотиви, за якими суд дійшов висновку про визнання вимог кредиторів у тому чи іншому розмірі або про відмову у їх визнанні, можуть бути відображені як в індивідуальній (самостійній, окремій) ухвалі, так і в ухвалі за результатами розгляду вимог усіх кредиторів.

Інший варіант викладення мотивів прийнятого рішення щодо розміру вимог кредиторів може бути таким: мотиви наводяться в індивідуальній (самостійній, окремій) ухвалі, а в ухвалі за результатами розгляду вимог усіх кредиторів мотиви можуть бути не відображені, однак повинно міститися посилання на ухвалу з приводу розгляду вимог кожного конкретного кредитора.

Отже, постанова апеляційного господарського суду, прийнята за результатами перегляду ухвали попереднього засідання, в якому вирішуються наведені вище питання, підлягає касаційному оскарженню відповідно до положень статті 8 Закону про банкрутство, оскільки цією ухвалою визначаються результати розгляду грошових вимог кредиторів.

Про можливість касаційного перегляду судових рішень за наслідком попереднього засідання окремо зазначено також в абзаці одинадцятому частини другої статті 25 Закону про банкрутство, оскільки внесення змін до затвердженого господарським судом реєстру вимог кредиторів здійснюється виключно за наслідками перегляду ухвали господарського суду в апеляційному та касаційному порядку або за нововиявленими обставинами, а також у разі правонаступництва.

- **постанова від 20.06.2019 у справі № 915/535/17 <http://reyestr.court.gov.ua/Review/83872811>**

Узгодження практики застосування норми права

Щодо процедури схвалення та погодження плану санації

- позиція судової палати:

Частиною четвертою статті 18 Закону про банкрутство (в редакції від 14.05.1992) зборам кредиторів надано право прийняти рішення про виділення речей, наданих у заставу з майна боржника, їх продаж на аукціоні та задоволення вимог таких кредиторів за рахунок отриманих від продажу коштів або про викуп боргу відповідно до відомостей реєстру вимог кредиторів у випадку, якщо заставний кредитор не погоджується із затвердженням плану санації, розробленого керуючим санацією та погодженого комітетом кредиторів боржника.

Такі рішення зборів кредиторів є способом подолання заперечень заставного кредитора щодо затвердження первісного плану санації. Прийняття одного з таких рішень зборами кредиторів має наслідком внесення змін до плану санації боржника відповідно до прийнятого рішення зборів кредиторів, необхідність погодження зборами кредиторів змін до плану санації боржника та затвердження в цілому плану санації зборами його кредиторів з урахуванням змін про виділення речей, наданих у заставу з майна боржника, їх продаж на аукціоні та задоволення вимог таких кредиторів за рахунок отриманих від продажу коштів або про викуп боргу відповідно до відомостей реєстру вимог кредиторів боржника.

- постанова від 02.07.2019 у справі № 27/256-908/4661/14 <http://reyestr.court.gov.ua/Review/82860863>

Узгодження практики застосування норми права

Щодо розгляду в межах провадження у справі про банкрутство спорів боржника з кредиторами, які мають поточні вимоги та щодо права кредитора оскаржити судові рішення у справі, в якій він не є учасником

- позиція судової палати:

Тлумачення змісту другого речення абзацу четвертого частини восьмої статті 23 Закону про банкрутство (в редакції від 22.12.2011) із застосуванням комплексного підходу його інтерпретації свідчить, що наведений у цій нормі порядок розгляду поточних майнових кредиторських вимог слід розуміти як здійснення розгляду зазначених вимог у межах провадження у справі про банкрутство за правилами позовного провадження, який передбачає судовий контроль у межах цього провадження за діяльністю боржника, а також дотримання принципу конкурсного імунітету кредиторів з метою повної реалізації учасниками судового процесу процесуальних прав, визначених ГПК України.

Кредитор має право оскаржити судові рішення у справі, в якій він не є учасником, у разі впливу цього рішення на наповнення конкурсної маси боржника, розподілення її між кредиторами та формування вимог кредиторів.

- постанова від 02.10.2019 у справі № 910/9535/18 <http://reyestr.court.gov.ua/Review/83259032>

Відступ від висновку щодо застосування норми права

Щодо кола осіб, які мають право вимагати визнання недійсними результатів аукціону з продажу майна банкрута, проведеного з порушенням вимог закону

- позиція судової палати:

Судова палата відступила від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше прийнятій постанові ВС від 17.04.2018 у справі № 5/173/б, зазначивши про таке.

Частиною третьою статті 55 Закону про банкрутство передбачено, що результати аукціону, проведеного з порушенням вимог закону, можуть бути визнані в судовому порядку недійсними, а визнання результатів аукціону недійсними тягне за собою визнання недійсним укладеного з переможцем договору купівлі-продажу, тобто відновлення прав боржника на реалізоване з торгів майно та в подальшому організацію нового аукціону, за результатами якого майно буде продане за найвищою ціною.

Отже, вимагати визнання недійсними результатів аукціону, проведеного з порушенням вимог закону, можуть боржник (зокрема арбітражний керуючий від імені боржника), кредитори, зареєстровані учасники аукціону, особи, які вважають себе власниками майна, що виставляється на аукціон.

Інші особи, які бажали взяти участь в аукціоні, але не були зареєстровані і, відповідно, не змогли бути його учасниками, не мають права оскаржувати результати аукціону шляхом пред'явлення вимоги про визнання недійсними результатів аукціону.

Вирішуючи питання про спосіб захисту інтересу осіб, які бажали взяти участь в аукціоні, слід мати на увазі, що оспорювання результатів аукціону не призводить до захисту цього інтересу. Дійсно, у разі коли особа не змогла взяти участь або перемогти в аукціоні, визнання недійсними результатів аукціону саме по собі взагалі не поновлює її прав, адже її правове становище внаслідок визнання аукціону недійсним не змінюється. Тому застосування такого "способу захисту" на вимогу учасника, інтерес якого порушений, є неприпустимим.

Відповідальність організатора аукціону перед особами, які не змогли взяти участь або перемогти на аукціоні, передбачена статтею 53 Закону про банкрутство. Це і є належним способом захисту правомірного інтересу таких осіб. Водночас слід мати на увазі, що право на стягнення штрафу мають лише ті особи, які намагалися взяти участь та перемогти на аукціоні.

- **постанова від 02.10.2018 у справі № 5006/5/396/2012 <http://reyestr.court.gov.ua/Review/85742530>**

Узгодження практики застосування норми права

Щодо процесуального права заставодержателя на оскарження ухвали про відкриття провадження у справі про банкрутство боржника

- **позиція судової палати:**

Передбачені Законом про банкрутство наслідки, що настають з моменту порушення справи про банкрутство, полягають, зокрема, в обмеженні прав заставодержателя майна боржника вільно обирати способи та процедуру звернення стягнення на передане в заставу (іпотеку) майно, а також в особливостях задоволення вимог забезпечених кредиторів до боржника – лише в порядку, визначеному Законом, та в межах провадження у справі про банкрутство.

Тож ухвала про відкриття провадження у справі про банкрутство має наслідком зміну порядку задоволення вимог заставодержателя майна боржника, у зв'язку з чим є судовим рішенням, яке ухвалено про права та інтереси цієї особи. Вона надає заставодержателю право заперечувати у підготовчому засіданні проти відкриття провадження у справі про банкрутство боржника з наділенням у такому разі заставодержателя процесуальними правами учасника у справі про банкрутство щодо подання клопотань, надання доказів тощо і, відповідно, процесуальним правом на оскарження ухвали про відкриття провадження у справі про банкрутство в розумінні частини першої статті 254 ГПК України.

- **постанова від 22.10.2019 у справі № 910/11946/18 <http://reyestr.court.gov.ua/Review/85586088>**

Узгодження практики застосування норми права

Щодо можливості касаційного оскарження судових рішень про спростування майнових дій боржника

- позиція судової палати:

Щодо клопотання про закриття касаційного провадження у справі про банкрутство

За приписами частини третьої статті 8 Закону про банкрутство постанова апеляційного господарського суду, прийнята за результатами перегляду ухвали про визнання недійсним правочину (договору) боржника, може бути оскаржена у касаційному порядку.

Частиною першою статті 20 Закону про банкрутство встановлено правову презумпцію сумнівності правочинів та майнових дій боржника, вчинених ним протягом зазначеного у Законі строку, і тому будь-який правочин (договори, майнові дії) боржника щодо відчуження ним свого майна може бути визнаний недійсним, а майнові дії спростовані із застосуванням наслідків, передбачених цією нормою.

Тож з огляду на положення статті 20 названого Закону судові рішення щодо спростування майнових дій боржника підлягають касаційному оскарженню.

Щодо суті касаційної скарги

Суди попередніх інстанцій залишили поза увагою, що стаття 20 Закону про банкрутство регулює саме відносини, які виникли між боржником, кредитором та іншими особами з приводу дій боржника щодо розпорядження своїм майном, вчинених до або після порушення справи про банкрутство, адже ця норма визначає підстави оспорювання майнових дій боржника з метою забезпечення збереження або повернення майна боржника до ліквідаційної маси у разі його вибуття.

Суди першої та апеляційної інстанцій не надали належної оцінки доводам ліквідатора боржника і запереченням інших осіб. Тобто вони не встановили, чи мають оспорювані дії боржника, які полягали у знятті з обліку зазначеної техніки, сумнівний характер, чи переслідували мету обмеження інтересів кредиторів, чи містять елементи зловживання правом боржника як власника цього майна та чи призвели до негативного фінансового стану боржника.

Отже, суди попередніх інстанцій належним чином не перевірили існування підстав для задоволення чи відмови у задоволенні заяви ліквідатора, оскільки статтею 20 Закону про банкрутство встановлено спеціальні підстави, якими передбачено, зокрема, спростування майнових дій боржника у справах про банкрутство.

- **постанова КГС ВС від 30.10.2019 у справі № 910/7827/17 <http://reyestr.court.gov.ua/Review/86039084>**

Узгодження практики застосування норми права

Щодо застосування принципів диспозитивності та судового контролю процедур банкрутства під час розгляду господарськими судами спорів про визнання недійсними результатів аукціонів з продажу майна банкрута в ліквідаційній процедурі

- позиція судової палати:

Відмінність у застосуванні колегіями суддів передбаченого статтею 14 ГПК України принципу диспозитивності, що застосовується у позовному провадженні, та принципу повноти судового контролю процедур банкрутства, який реалізується у процедурах банкрутства і забезпечує дотримання балансу інтересів боржника, кредиторів та інших учасників справи про банкрутство, зокрема й щодо реалізації майна боржника в ліквідаційній процедурі відповідно до приписів статей 42, 44, 98 Закону про банкрутство, зумовлено різними фактичними обставинами у кожній справі, з яких виходить суд, приймаючи кожне окреме судове рішення чи то у справі позовного провадження, чи то у справі про банкрутство.

Ані чинним законодавством, ані судовою практикою не врегульовано єдиних критеріїв застосування принципу судового контролю під час розгляду спорів щодо визнання недійсними результатів аукціонів у справі про банкрутство. Отже, судам слід використовувати принцип судового контролю у поєднанні із дотриманням принципу балансу інтересів не лише боржника та кредиторів, а й переможця аукціону.

Сформована практика застосування спеціальних принципів, притаманних інституту банкрутства, у поєднанні з принципами господарського судочинства не повинна перешкоджати досягненню як цілей банкрутства, так і ефективному захисту прав та інтересів усіх без винятку учасників провадження у справі про банкрутство.

Стосовно визначення меж касаційного перегляду справ про банкрутство з метою судового контролю за процедурою підготовки та проведення аукціонів з продажу майна банкрута в ліквідаційній процедурі з урахуванням приписів статей 42, 44, 49–75, 98 Закону про банкрутство слід відзначити, що такі межі чітко встановлено у статті 300 ГПК України і вони не підлягають розширеному тлумаченню.

Не містить положень щодо розширення меж розгляду справи у касаційному порядку і Закон про банкрутство.

Крім того, суд касаційної інстанції зазначив, що механізм реалізації захисту права кредитора, у тому числі і заставного, від помилки або незаконних дій ліквідатора під час продажу заставного майна може бути реалізований в порядку та на підставах, передбачених статтею 111 Закону про банкрутство. Аналогічну норму встановлено і в Кодексі України з процедур банкрутства – у статті 25.

Узгодження практики застосування норми права

(продовження)

Відповідальність організатора аукціону перед особами, які не змогли взяти участь або перемогти на аукціоні, визначено статтею 56 Закону про банкрутство, в якій передбачено, що у разі якщо порушення порядку підготовки та проведення аукціону перешкодило зацікавленій особі взяти участь або перемогти на аукціоні, організатор аукціону зобов'язаний сплатити такій особі штраф у розмірі гарантійного внеску.

Необхідною підставою для притягнення ліквідатора банкрута до відповідальності у вигляді стягнення шкоди є наявність умов, передбачених у статті 1166 Цивільного Кодексу України (далі – ЦК України), якою врегульовано питання щодо відшкодування позадоговірної шкоди.

При цьому дії (бездіяльність) ліквідатора банкрута, у результаті яких (якої) було завдано шкоди, є основним предметом доказування і, відповідно, встановлення у такій справі, оскільки відсутність такого елемента делікту свідчить про відсутність інших складових цієї правової конструкції та самого заподіяння шкоди як юридичного факту, внаслідок якого виникають цивільні права та обов'язки (стаття 11 ЦК України).

- **постанова КГС ВС від 12.11.2019 у справі № 911/3848/15** <http://reyestr.court.gov.ua/Review/86141295>
- **окрема думка** суддів КГС ВС Катеринчук Л. Й., Банасько О. О., Пескова В. Г.

У ситуації, коли вирішення спору про визнання недійсним правочину з продажу майна боржника у ліквідаційній процедурі стосується, крім сторін спору, інтересів великого кола осіб (кредиторів боржника) та має прямим наслідком зміну розміру ліквідаційної маси, вважаємо правильним переважне застосування судами принципів, властивих саме для провадження у справах про банкрутство (судового контролю та встановлення обставин справи з відчуження майна боржника на усіх етапах організації його продажу, повного аналізу дій ліквідатора й організатора торгів з метою виявлення істотних порушень Закону про банкрутство, включаючи й ті обставини, які не заявлялися скаржником як підстава для визнання правочину недійсним, однак охоплювалися поняттям "недобросовісних" дій ліквідатора та організатора торгів у розумінні статті 98, частини восьмої статті 49 Закону про банкрутство). Зазначений принцип вимагає перевірки доводів сторін щодо наявності (відсутності) об'єктивно існуючих речей, фактів, обставин, пов'язаних з дотриманням процедури продажу майна боржника (предмета спірного правочину) у ліквідаційній процедурі.

Узгодження практики застосування норми права

Щодо припинення провадження у справах про банкрутство боржників, стосовно яких прийнято рішення про приватизацію

- позиція судової палати:

Щодо наслідків ухвалення рішення про приватизацію боржника

Господарські суди, які здійснюють провадження у справах про банкрутство боржників, якими є державні підприємства та/або господарські товариства, більше ніж 50 відсотків акцій (часток) яких прямо чи опосередковано належать державі, щодо яких прийнято рішення про приватизацію, повинні враховувати обов'язкову вимогу законодавця та застосувати імперативні вимоги частини п'ятої статті 12 Закону України "Про приватизацію державного і комунального майна" (окремо або разом з нормою пункту 4-3 розділу X "Прикінцеві та перехідні положення" Закону про банкрутство) щодо припинення (закриття) провадження у таких справах у разі прийняття компетентним органом рішення про приватизацію державного підприємства-боржника на будь-якій стадії провадження у справі, незалежно від того, яка судова процедура банкрутства застосовується до боржника і на яких стадіях розгляду перебуває ця справа про банкрутство (розпорядження майном, санація, ліквідація).

Для прийняття рішення про закриття/припинення провадження у справі про банкрутство боржника відповідно до частини п'ятої статті 12 Закону України "Про приватизацію державного і комунального майна" необхідним і достатнім є встановлення судом на підставі поданих сторонами доказів у справі обставин належності Державі Україна прямо або опосередковано частки акцій цього боржника, що перевищує 50 відсотків акцій, та чинності (на момент ухвалення відповідного судового рішення) прийнятого стосовно боржника рішення про приватизацію.

Обставини здійснення процедури приватизації об'єкта боржника законодавцем до уваги не беруться.

Узгодження практики застосування норми права

(продовження)

Щодо корпоративної частки Держави Україна у статутних капіталах підприємств, господарських товариств судова палата звернулася до правової позиції Верховного Суду, викладеної в постанові від 11.10.2018 у справі № 1/17-3666-2011, зазначивши про таке.

Інформація щодо корпоративних прав держави у статутних капіталах підприємств, господарських товариств, які належать державі, що внесена до Єдиного реєстру об'єктів державної власності, є публічно доступною для органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій та громадян, оприлюднюється у формі відкритих даних на офіційному вебсайті Фонду державного майна України, що здійснює контроль за повнотою даних, які вносяться до Реєстру, а тому з огляду на її зміст та порядок внесення до цього Реєстру закон не вимагає підтвердження додатковими доказами розміру частки корпоративних прав держави у статутних капіталах підприємств, господарських товариств.

- постанова КГС ВС від 12.11.2019 у справі № 10/110 6 <http://reyestr.court.gov.ua/Review/86075508>
- окрема думка суддів КГС ВС Васьковського О. В., Погребняка В. Я.

Судді не погодилися з висновком про доведеність достатніми доказами підстав для припинення провадження у справі про банкрутство боржника на підставі частини п'ятої статті 12 Закону України "Про приватизацію державного і комунального майна" як господарського товариства, більше ніж 50 відсотків акцій (часток) якого належать державі, щодо якого прийнято рішення про приватизацію, з огляду на недослідження судами попередніх інстанцій зібраних у справі доказів – змісту рішень та інших доказів про приватизацію боржника, а також неврахування ними особливостей проведення та завершення приватизації об'єктів державної власності групи "Г" за рішеннями, ухваленими до набрання чинності з 07.03.2018 Законом України "Про приватизацію державного і комунального майна".

Узгодження практики застосування норми права

Щодо можливості закриття провадження у справах про банкрутство через відсутність предмета спору

- позиція судової палати:

«Відсутність предмета спору» в розумінні пункту 2 частини першої статті 231 ГПК України означає припинення існування спірних правовідносин внаслідок певних обставин (оплати боргу, знищення предмета спору, скасування оспорюваного акта).

Зазначене не виключає можливості припинення існування предмета спору відповідно до законодавчого припису. У цьому випадку таким законодавчим приписом є вимоги частини четвертої статті 96 Закону про банкрутство, чинного на момент ухвалення судами попередніх інстанцій рішень, які обмежують можливість здійснення процедури банкрутства підприємства, що не підлягає приватизації, щодо переходу до процедур санації та ліквідації. Тож процедура розпорядження майном може завершитися укладенням мирової угоди або закриттям провадження у справі про банкрутство на підставі пункту 2 частини першої статті 231 ГПК України.

Предметом провадження у справі про банкрутство є досягнення легітимної мети, визначеної Законом про банкрутство, яким встановлено умови і порядок відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом та застосування ліквідаційної процедури з метою повного або часткового задоволення вимог кредиторів.

Отже, наявність встановленого законом обмеження щодо застосування до боржника, який не був виключений з переліку об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації, процедур санації або ліквідації (частина четверта статті 96 Закону про банкрутство), неукладення впродовж тривалого строку мирової угоди в процедурі розпорядження майном у цій справі та відсутність у зв'язку з наведеним успішного завершення процедури банкрутства боржника позбавляє можливості досягнення легітимної мети Закону про банкрутство.

- **постанова КГС ВС від 10.12.2019 у справі № 906/1290/15 <http://reyestr.court.gov.ua/Review/86400486>**

Дякую за увагу!